

teletekst en viewdata: de media van de toekomst, de toekomst van de media

dirk de grooff

Telematiek

De chip, de bouwsteen van elke computer of computergestuurd systeem, heeft de laatste jaren een golf van reacties doen ontstaan bij het bredere publiek, gaande van verwondering tot verbijstering, ja zelfs tot afgrijzen. Het lijkt er wel op dat onze generatie pas is ontwaakt uit een droom die werkelijkheid is geworden, althans gedeeltelijk, want droom en werkelijkheid worden niet zelden, wanneer het begrip 'chip' in de mond wordt genomen, met elkaar verward en versmolten tot een soort hedendaagse mythe. Hoe komt dat?

Eerst en vooral is er het schijnbaar onlogisch verband tussen toenemende capaciteit en voortschrijdende kleinschaligheid, zowel qua omvang als qua kostprijs. Terwijl het aantal basisfuncties per chip het laatste decennium is toegenomen met exponent 4, is de prijs tot zowat één duizendste gedaald.

Ten tweede, heeft de chip een sterk innoverend en catalyserend effect. De chip maakt bestaande produkten goedkoper en/of handiger en/of onafhankelijk van menselijk ingrijpen (robotronica), de chip scheidt totaal nieuwe produkten of geeft aanleiding tot nieuwe toepassingsmogelijkheden of... kan bestaande produkten snel laten verouderen, waardoor ze a.h.w. zichzelf uit de markt prijzen.

Zoals in de loop van ons verhaal zal blijken, veroorzaakt de toenemende integratie van de computertechnologie in allerlei productie- en consumptiegoederen ook op het vlak van de *telecommunicatie* een ingrijpend veranderingsproces, zodanig zelfs dat men

in de meeste publikaties hieromtrent van een ware 'revolutie' gewaagt: de cybernetische revolutie, de telematische revolutie, de communicatierevolutie,... een revolutie op het vlak van de 'hardware', van de communicatiemiddelen, maar ook, en grotendeels als gevolg daarvan, een sociale ommekeer, een verschuiving van maatschappelijke structuren en individuele gedragspatronen.

Telekest en viewdata: een «slimme» TV

Met teletekst en viewdata (samen videotex genoemd) belanden wij meteen in het 'voorgeborgte' van een tijdperk waarin de computer als werkinstrument gemeengoed zal zijn geworden. Want, hoe paradoxaal het ook moge klinken, naarmate de computertechnologie technisch rijper wordt, wordt het ook eenvoudiger deze te vertalen in voor de niet-geschoolde gebruiker te begrijpen handgrepen. Houden wij daarbij de — in verhouding tot de opwaardering van het produkt — lage kosten van deze 'verchipping' in gedachten, en het wordt meteen duidelijk waarom teletekst en viewdata op zo'n korte tijdspanne van de grond zijn gekomen.

Teletekst brengt de informatie (teksten en grafische voorstellingen) door middel van televisiezenders en via de antenne van een TV-toestel op de beeldbuis. TV-beelden worden opgebouwd uit 625 horizontale lijnen, waarvan er een aantal niet worden gebruikt. Het zijn deze 'vrije' lijnen die als 'drager' voor de teletekstinformatie kunnen fungeren. De bladzijden worden *cyclisch* verzonden (met een snelheid van 4

beelden per seconde), d.w.z. dat wanneer de laatste bladzijde is verzonden terug vanaf de eerste bladzijde wordt begonnen. De informatie kan nu op een eenvoudige manier door de gebruiker worden opgeroepen, tenminste indien hij over de nodige apparatuur beschikt, d.i. een *decoder*, die het teletekstsignaal uit het gewone TV-beeld pikt en het in leesbare tekens op het scherm brengt. De selectie van de betreffende bladzijde gebeurt met een eenvoudig *afstandsbedieningspaneeltje*.

Na een korte wachttijd verschijnt de bladzijde (24 regels van 40 tekens of karakters) dan voor onbepaalde duur op het scherm.

Uiteindelijk verschilt viewdata-informatie vrijwel in niets van teletekst. De viewdata-gegevens (eveneens 24 regels van 40 karakters) kunnen eveneens met een toetsenpaneel worden geselecteerd en door middel van een decoder op het scherm worden weergegeven.

Wat viewdata - qua toepassingsmogelijkheden - nu zo verschillend maakt van teletekst, is het gebruikte transmissiekanaal: bij teletekst, zoals gesteld, de ether, bij viewdata een telefoonlijn. Bij viewdata wordt het TV-toestel van de gebruiker inderdaad via het openbaar telefoonnet aangesloten op een net van computers of databestanden.

Dit brengt met zich mee dat de capaciteit van viewdata in principe onbeperkt is. Een tweede belangrijk gevolg van deze distributiemethode — waarbij de verbinding tussen gebruiker en computer van punt-tot-punt verloopt — is de mogelijkheid om de informatiestroom in

twee richtingen te laten verlopen. Het hoeft nauwelijks gezegd dat daardoor het toepassingsgebied aanzienlijk wordt verruimd.

Toepassingsfuncties: van technologische innovatie tot gebruiksinstrument.

Het is in de huidige ontwikkelingsfase niet mogelijk om precies aan te geven hoe en voor welke doeleinden teletekst en viewdata zullen worden gebruikt. Het zal afhangen van een aantal maatschappelijke ontwikkelingen en actuele behoeften en niet in het minst van de wijze waarop de informatieveranciers deze noviteiten zullen exploiteren.

Niettemin kan uit de huidige technische karakteristieken van beide media reeds heel wat worden afgeleid betreffende de globale toepassingsmogelijkheden en aangaande de grenzen die er door de techniek zelf worden aan opgelegd. Het is in dit verband dan ook beter te spreken van toepassings-'functies', d.w.z. op dit ogenblik technisch te verwezenlijken - maar daarom niet automatisch maatschappelijk relevante - gebruiksfaciliteiten waaruit eventueel concrete toepassingen kunnen ontstaan.

Zoals reeds gesteld, is de informatiecapaciteit van teletekst zeer beperkt (ca. 150 blz. per kanaal). Anderzijds is het aantal simultane gebruikers onbeperkt, vermits de gegevens via de ether worden verspreid en via antenne kunnen worden ontvangen. Tenslotte kunnen teletekstdata vrijwel permanent worden geactualiseerd.

Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat teletekst vooral geschikt is voor het verzenden van *algemene* informatie, d.w.z. gegevens die bruikbaar zijn voor een zo ruim mogelijk publiek. Alle boodschappen die via teletekst worden verzonden, krijgen tevens automatisch een *openbaar* karakter, vermits zij door middel van elk (aangepast) TV-toestel kunnen worden geconsulteerd. Uit het feit dat het beperkte databestand vrij vlug en gemakkelijk kan bijgewerkt worden en de transmissietijd (bij een beperkt teletekstbestand) klein is, kan worden afgeleid dat teletekstinformatie naast algemeen ook *efemeer* en/of *zeer actueel* en/of *zeer dringend* kan zijn, zoals adressen of telefoonnummers van nationale hulpdiensten, weerbericht, wegebuletin, sportuitslagen,

beursberichten, cultuuragenda, uitslagen van wedrennen en loterij, enz... Vermits een teletekstsignaal samen met het TV(video)-signaal wordt verzonden en op hetzelfde ontvangsttoestel op eenzelfde tijdstip kan worden ontvangen, kan teletekst ten dienste worden gesteld van de «gewone» TV-programma's (of omgekeerd). Wij spreken in dit geval van *programma-gebonden* informatie. Het meest bekende voorbeeld hiervan is facultatieve ondertiteling voor doven en gehorgestoorden.

Net zoals teletekst kan ook viewdata een CONSULTATIE-functie vervullen. De capaciteit van viewdata is echter enkel afhankelijk van het aantal databanken die op het systeem zijn aangesloten en van de capaciteit van de computers waarin de gegevens zijn opgeslagen. Derhalve kan worden gesteld dat viewdata, voor wat betreft de hoeveelheid informatie die ter beschikking kan worden gesteld van de gebruiker, theoretisch onbeperkt is. De gegevens kunnen aldus zeer specialistisch zijn, zoals bedrijfsinformatie, vacatures, encyclopedische gegevens, statistisch materiaal, e.d. Betreffende de consultatiefunctie kan een onderscheid worden gemaakt tussen *openbare* informatie en informatie die enkel voor welbepaalde (en door de informatieverancier omschreven) publieksgroepen toegankelijk is, de zgn. *besloten gebruikersgroep*. Deze faciliteit is — zoals de naam al laat vermoeden — bedoeld om 'vertrouwelijke' gegevens (gegevens die beschermd zijn d.m.v. een speciaal codenummer) te verstrekken aan een selectief publiek.

Viewdata biedt tevens de mogelijkheid tot tweerichtingsverkeer. De gebruiker kan niet alleen informatie oproepen, hij kan er ook meteen op reageren. Deze 'COMMUNICATIE'-functie kan in de praktijk aanleiding geven tot een aantal specifieke gebruiksfuncties.

Vooreerst is er de *bestel- of reserveringsfunctie*, waarbij wordt verwezen naar de mogelijkheid om elektronisch goederen of diensten te reserveren of te bestellen. De reserveringsfunctie verwijst ook naar het elektronisch laten uitvoeren van allerlei financiële verrichtingen, zoals banksaldo en resterende termijnen. Meteen zijn wij beland bij het fenomeen «Cashless Society», een maatschappij waarin traditionele betaalsystemen zoals baar geld en cheques vervangen worden door elektronische betaalsystemen.

Daarnaast is er ook nog de '*brievenbusfunctie*', waardoor het voor iedere gebruiker mogelijk wordt om via viewdata boodschappen te verzenden naar iedere andere abonnee, door middel van zgn. 'antwoordbeelden'. Deze zijn in de viewdatacomputer opgeslagen en kunnen via een numeriek klavier worden opgeroepen, waarna ze, na het aanbrenge van eventuele specificaties, kunnen worden doorgezonden naar een andere abonnee. Bij antwoordbeelden als 'Ik kom vanavond slechts om... uur thuis» dient enkel nog het tijdstip en uiteraard het nummer van de recipiënt worden ingevuld. De boodschap zal vrijwel onmiddellijk in het geheugen van de ontvangsterminal worden gestockeerd. Wanneer de gebruiker echter over een *alfanumeriek* invoerklavier beschikt, is het mogelijk om zelf boodschappen samen te stellen. Deze kunnen dan desgevallend nog op papier worden afgedrukt door middel van een hard-copy printer.

Tenslotte kan viewdata nog worden aangewend als *bewerkingseenheid*. De abonnee kan de viewdatacomputer allerlei bewerkingen laten uitvoeren zoals wiskundige berekeningen, geprogrammeerde instructie, interactieve computerspelletjes, enz.

Videotex internationaal: een handvol normen

In zowat 20 landen over de hele wereld, waaronder België, wordt momenteel met teletekst en/of viewdata geëxperimenteerd. Deze landen hebben hun systeem uitgebouwd rond één van de 4 beschikbare normen.

Groot-Brittannië mag zonder meer de bakermat van videotex worden genoemd. Zowel teletekst als viewdata werden reeds in het begin van de jaren '70 ontwikkeld door respectievelijk de BBC en het British Post Office (de Britse PTT). Een weinig later dan de BBC (Ceefax) ontwierp de commerciële omroepketen IBA een eigen teletekststelsel (Oracle). Vrij vlug werden beide teletekstsystemen genormaliseerd, alhoewel elke omroepinstantie voor haar eigen teletekstredactie bleef instaan. Na een aantal jaren experimenteren en een marktproef startte de Britse PTT in 1979 met een openbare viewdatadienst, Prestel genaamd. Momenteel staat een net van 24 Prestelcomputers, verspreid over het land, in voor ca. 250.000 blad-

zijden informatie. Als gevolg van deze bliksemstart en door agressieve buitenlandse promotiecampagnes hebben vele andere landen voor de Britse teletekst- en/of viewdatanorm geopteerd. Ook de BRT koos Ceefax/Oracle voor haar experimenteel teletekststelsel.

De Britse systeemleveranciers vinden hun geduchtste concurrent, althans op het Europese continent, in het Franse videotextstelsel. In 1975 besloot de Franse regering te starten met de ontwikkeling van een «télématique»-programma, waarin de volgende objectieven werden opgenomen:

- de geleidelijke digitalisering van het openbaar telefoonnet;
- de aanleg van een netwerk voor pakketsgewijze datatransmissie, Transpac;
- de ontwikkeling van nieuwe elektronische informatiediensten, waaronder de schrijftelefoon, de beeldtelefoon, teletekst en viewdata.

Teletekst (Antiope genaamd) werd door het Centre Commun d'Etudes de Télévision et Télécommunications (CCETT) ontwikkeld en sinds 1977 uitgetest door TDF (Télédiffusion de France). Télétel (viewdata) is een produkt van de Franse PTT (Direction Générale des Télécommunications).

Naast de technische verschillen met de respectieve Britse systemen, waarop wij hier niet zullen ingaan, is het Franse videotext ook redactioneel volgens een heel eigen conceptie uitgebouwd. Antiope en Télétel zijn immers niet alleen technisch met elkaar compatibel maar ook operationeel. Een voorbeeld: de Parijse effectenbeurs is toegankelijk van 12.30 u. tot 16 u. Gedurende deze periode verandert de informatie zeer snel en is deze belangrijk voor een zeer groot aantal mensen tegelijkertijd. Daarom wordt de informatie via *Antiope* verstrekt. Buiten de openingsuren worden de gegevens op een meer verspreide wijze geconsulteerd en dienen ze evenmin permanent te worden bijgewerkt. Daarom worden ze gedurende die periode via *Télétel* ter beschikking gesteld.

Met de Franse teletekstnorm (waarvoor de RTBF opteerde voor haar experimenten) is het mogelijk om vóór of na de normale TV-uitzendingen het teletekstsignaal via een volledig TV-kanaal (plein canal) te versturen, waardoor de capaciteit wordt uitgebreid tot ca. 15.000 bladzijden.

Het viewdata-systeem Télétel wordt tot eind 1982 te Vélizy (nabij Parijs) uitgetest onder ca. 3.000 participanten.

Eind 1981 wordt ook in het departement L'Ille-et-Vilaine gestart met de progressieve uitbouw van een gegevensbank en met de productie en distributie van zwart/wit monitors die gratis ter beschikking worden gesteld van de bevolking. Het is de bedoeling van dit initiatief om geleidelijk het telefoonboek te vervangen door een elektronische telefoonids. Tegen 1990 hoopt men op deze wijze zo'n 250.000 ton papier uit te sparen.

Het onderzoekscentrum van de federale 'Canadian Department of Communications' (DOC) ontwikkelde een eigen videotext-norm (Telidon genaamd) die op een aantal punten essentieel afwijkt van de Europese systemen.

Het meest in het oog springende kenmerk van Telidon is de uiterst verfijnde weergave van de grafische voorstellingen. Bij de Franse en Britse systemen worden de figuren opgebouwd door middel van vierkante blokjes (dots). Bij Telidon worden daarvoor speciale computercodes gebruikt (PDI's: Picture Description Instructions), een soort wiskundige formules die de precieze vorm en afmetingen van de grafische voorstellingen omschrijven. Wanneer bijvoorbeeld lijn AB moet worden getekend, dan worden eerst de coördinaten A en B bepaald en pas daarna wordt het betreffende lijnstuk weergegeven.

Een ander opvallend kenmerk van Telidon is de onafhankelijkheid van één bepaald computersysteem, noch voor wat de opbouw van het databestand betreft, noch m.b.t. de transmissiemethode, noch betreffende de ontvangstapparatuur.

De Telidon-informatie wordt dan ook weergegeven met een beeldresolutie die gelijk is aan de maximale capaciteit van de gebruikte terminal. De codering is m.a.w. aanpasbaar aan de aard van het ontvangsttoestel.

Tenslotte is er nog het Japanse Videotext-systeem, Captain, ontworpen door de Nippon Openbare Telegraaf en Telefoon Maatschappij, in opdracht van het Ministerie van PTT. Het Captain-systeem onderscheidt zich hoofdzakelijk van voorgaande normen door zijn zeer apart transmissiesysteem of liever systemen. Voor het Romeinse schrift wordt dezelfde transmissienorm gebruikt als bij voorgaande videotext-sys-

temen. D.w.z. dat de tekens en cijfers onder de vorm van codes vanuit de computer worden verzonden en aan de kant van de gebruiker door een decoder worden omgezet in leesbaar schrift. Dergelijke methode is echter niet bruikbaar voor Chinese (Kanji) en Japanse (Katakana en Hiragana) tekens. Vermits het Japanse en Chinese schrift samen zo'n 3500 tekens vertegenwoordigen, zou het geheugen van elke gebruikersterminal vrij groot en dus duur worden. Daarom worden de codes door een centrale karaktergenerator in tekens omgezet en pas daarna naar de terminals verzonden. Dit houdt echter in dat de opbouw van een bladzijde informatie langer duurt dan bij de eerder besproken normen.

De chip in de media, de media in de samenleving

Het is overduidelijk dat het catalyserende effect van de chip op het aanbod van nieuwe communicatietechnieken, zoals videotext, en op het ontstaan van nieuwe communicatiemogelijkheden, ook op een sociaal dominant fenomeen als de 'communicatie' (in het algemeen) zijn invloed zal laten gelden.

Het is geen sinecure om nu reeds naar mogelijke sociale gevolgen van de nieuwe media te gaan peilen. Vermits teletekst en viewdata zich nog in een fase van ontwikkeling bevinden, mag redelijkerwijze worden verwacht dat deze systemen hun identiteit als massamedium pas na verloop van tijd zullen verwerven. Dit proces moet niet enkel toegeschreven worden aan de verdere technische perfectionering, maar ook en vooral, aan het bijsturingproces van diegenen die voor de inhoudelijke aspecten van deze media zullen instaan en, tenslotte, van de reacties van de gebruiker zelf.

Voorbeelden van dergelijke «try-out»perioden liggen in de mediageschiedenis voor het grijpen: de eerste films reproduceerden een theatervoorstelling; de eerste boeken geleken merkwaardig veel op het manuscript. Bovendien zijn mogelijke sociale implicaties moeilijk te detecteren en te situeren vanwege het onnoemelijk groot aantal te calculeren variabelen en door de complexiteit van hun reële, zometertijd verdoken, causaliteit. Tenslotte reiken de consequenties ver boven de grenzen van de afzonderlijke maatschappijwetenschappen.

Het is niettemin een feit dat de relatie tussen technologie en maatschappij niet ééndimensioneel is, zeker niet in een, vooral door de economische crisis, sceptisch geworden samenleving als deze waarin wij vandaag (moeten) leven. Uit de zeer nabije geschiedenis van de communicatietechnologie (bv. de beeldtelefoon) is reeds gebleken dat de techniek haar maatschappelijke relevantie (in de meest brede zin) moet kunnen bewijzen, m.a.w. moet de communicatietechnologie zich ontwikkelen in een «gunstig biotoop».

Dergelijk gunstig of ongunstig klimaat is niet enkel afhankelijk van de actuele economische situatie, maar evenzeer van verschuivingen binnen de traditionele mediastructuur, van veranderingen binnen het algemeen levenspatroon (bv. de verhouding werktijd - vrije tijd), e.d., kortom van factoren die aanleiding kunnen geven tot het ontstaan van nieuwe (reële) behoeften of die de promotie van kunstmatige behoeften mogelijk maken.

Welnu, dergelijk gunstig biotoop is volgens ons momenteel in een aantal maatschappelijk dominante gebieden duidelijk aanwezig: de toenemende automatisering van de productiepro-

cessen en van de administratie, de stijgende afhankelijkheid van de Westerse post-industriële maatschappijen van 'informatie' als een strategische productiefactor, de — vanwege het steeds stijgende aanbod — noodzakelijke individualisering van de informatieconsumptie, de toenemende vrije tijd en het groeiende belang van de vrijetijdsindustrie, het nijpende tekort aan traditionele energiebronnen, enz.

Wanneer wij ons beperken tot het domein van de sociale communicatie, met name tot de vraag welke de invloed kan zijn van de nieuwe media op het communicatiegedrag van de 'mediaconsument', dan kunnen, ons inziens, volgende tendensen worden verwacht:

- Vooreerst lijkt het ons plausibel om aan te nemen dat het steeds groeiende aanbod van (veelal redundante) informatie de individuele vraag naar meer selectieve informatiekanalen zal doen toenemen. Deze hypothese wordt gedeeltelijk bevestigd door het succes van de Amerikaanse en Canadese experimenten met het zgn. 'Tailored Newspaper', de krant op maat. Dergelijke krant bestaat uit een aantal katernen met specifieke en vrij uitvoerig uitgewerkte items die wer-

den geselecteerd op basis van de specifieke — en via permanente terugkoppeling geuite — behoeften van de lezers. Het op de markt brengen van erg selectieve media als teletekst en viewdata kan dit proces versnellen, vooral wanneer de kosten gelijk of kleiner zijn dan bij traditionele mediaconsumptie en wanneer blijkt dat de baten, met name de relevantie van het informatie-aanbod, minstens even attractief zijn.

- Een andere mogelijke verschuiving is de toenemende vervanging van fysisch (face-to-face) contact door zgn. 'telecontact'. 'Vervanging' moet hier niet automatisch worden vertaald door 'reductie'. Het is immers evenzeer mogelijk dat precies door het toenemende gebruik van elektronische media, voor het uitvoeren van saai, routinematige — of als zodanig door het individu aangevoelde — taken, meer energie en tijd vrijkomt voor interpersonele omgang.

Tevens kan een centralisatie worden verwacht van diverse categorieën informatie in één medium, tegelijk met de decentralisatie van de verantwoordelijke informatieleveranciers, en, als gevolg daarvan, de integratie (op re-

dactioneel niveau) tussen verschillende media (bijvoorbeeld tussen de krant en viewdata).

Eenzijds wordt dergelijke integratie door heel wat mediadeskundigen als een noodzaak aangezien, teneinde de atomisering van de media-infrastructuur en de mogelijk daaruit voortvloeiende verwarring bij de gebruiker op te vangen.

Ook op economisch vlak kan een dergelijke media-integratie voordelen bieden, de noodzakelijke (technische) compatibiliteit van de systemen en het meervoudig gebruik van dezelfde systeemcomponenten in acht genomen, bijv. door het gebruik van een geïntegreerd kabelnet voor de transmissie van via de satelliet verzonden TV-programma's, van videotex, van beeldtelefonie, enz.

Anderzijds roept de integratie van de media onvermijdelijk een aantal vragen op als: wie krijgt de controle over de informatiekkanalen? Hoe kan de pluriformiteit van de informatie gevrijwaard worden? Welke invloed heeft dergelijke ontwikkeling op de traditionele media? Is het integratieprincipe verzoenbaar met het principe van vrije meningsuiting? e.d. Voor alle duidelijkheid moet echter een onderscheid worden gemaakt tussen de integratie van de informatiekkanalen en de integratie van de informatie zelf, van de redactionele inhoud, die via die kanalen wordt verstrekt. Ons inziens moet de eerste optie worden aangemoedigd, in de veronderstelling dat (vooral financiële) voorwaarden worden gecreëerd die het elke potentiële informatieleverancier mogelijk moeten maken om aan het communicatieproces deel te nemen. Niettemin willen wij wijzen op het gevaar van een toenemende integratie van het informatie-aanbod en derhalve van het samengaan van enerzijds de toename van de informatie-stroom met, anderzijds, de concentratie van de informatiebronnen, wat op langere termijn zou kunnen uitmonden in een mono(oligo)-polisering van de informatieverstrekking.

- Vervolgens kan een verhoging worden verwacht van het relatieve belang van de (massa)media als 'nuts' media, in tegenstelling tot de huidige dominante vrijetijdsfunctie; d.w.z. dat de media *vooralsnog* hoofdzakelijk *buiten* de werkuren worden gebruikt. Met de term 'nuts' medium bedoelen

wij een instrument waarvan het praktische gebruik niet zozeer ligt in het vergaren van kennis als dusdanig, het verzamelen van kennis (in de meest ruime zin) om de kennis, dan wel het vergaren van informatie met het doel, rechtstreeks of onrechtstreeks, het stellen van een daad; bijvoorbeeld de beursnoteringen raadplegen met het doel om productprijzen aan te passen. De verstrooiende functie van de massamedia, en hier verwijzen wij dan vooral naar televisie, zal daarbij zeker niet aan belang moeten inboeten, integendeel, zij wordt sterker geaccentueerd dan ooit, precies vanwege het toenemende belang van de media als informatieverstrekker en als werktuig instrument tijdens de werkuren.

Toch zal, door de meervoudige gebruiksmogelijkheden van het medium, en door het toenemend aanbod van de programma's, het inhoudelijke appèl van televisie als socialiserende kracht (cfr. Global Village, Mc.Luhan) sterk afnemen. Zoals A. Kooyman in «De Audiovisuele Revolutie» terecht opmerkt, zal de technologische omwenteling in de media de 'ontmythologisering' (of decollectivering) van televisie in de hand werken. Het vermogen om miljoenen mensen te laten deelnemen aan hetzelfde televisiegebeuren verdwijnt door de versnippering van de kijktijd over het aantal kanalen (kabel, satelliet) en door de opkomst van nieuwe communicatiemogelijkheden (video, videotex, e.d.).

- Tenslotte willen wij nog even ingaan op de invloed van teletekst en viewdata op de conventionele media, meer specifiek op de krant. In de veronderstelling dat teletekst zal worden toegepast in zijn huidige, qua capaciteit zeer beperkte, vorm en in zijn programmeerbare functie, dan kan dit medium nauwelijks als een bedreiging voor de krant worden beschouwd.

Betreffende viewdata kan worden gesteld dat, ongeacht de vraag of dit wenselijk moet worden geacht, de gedrukte krant in geen geval haar integrale betekenis ontleent aan een feitelijke redactionele inhoud die geschikt is voor overdracht via het medium viewdata.

Bepaalde informatie-items zijn niet aangewezen voor transmissie via viewdata, andere zullen, eventueel meer uitgediept, hun traditionele functie (maar eventueel in wisselwer-

king met viewdata) blijven vervullen. Het is zonder meer duidelijk dat deze redactionele transformatie moet worden voorbereid door de kranten zelf; de redacties zullen zich, eventueel in een gezamenlijk initiatief, moeten aanpassen aan hun nieuwe rol van informatieleverancier; zij zullen via praktische ervaringen moeten leren hoe deze wisselwerking tussen krant en viewdata op de meest efficiënte manier tot stand kan worden gebracht.

Deze nieuwe uitdaging situeert zich niet enkel op redactioneel, maar ook, en misschien wel vooral, op commercieel vlak. De meeste dagbladondernemingen kunnen het zich in hun huidige financieel precaire situatie niet veroorloven om een deel van hun advertentie-inkomsten te zien afvloeien naar andere (aantrekkelijkere) advertentiekkanalen, beheerd door andere exploitanten. De krant moet haar positie op deze markt weten te behouden en zelfs versterken. Dit kan, door de exploitatie van de nieuwe media zelf in handen te nemen of althans eraan te participeren. De ervaringen van de krantenredactie op het vlak van advertentieplaatsing en de mogelijke wisselwerking tussen de redactionele inhoud van krant en viewdata vormen hierbij haar sterkste troeven.

Deze bedenkingen gelden echter slechts op korte termijn. Ook al zou het krantenbedrijf zich op de meest ideale manier weten aan te passen aan de nieuwe situatie, dan blijft nog de vraag hoe de toekomstige generaties gebruikers zullen reageren op het aanbod van de nieuwe media. Zal de krant haar huidige appèl als socius kunnen behouden? Zullen de nieuwe media op langere termijn niet zodanig geperfectioneerd zijn dat de traditionele media erdoor volledig zullen worden opgeslorpt? Hoe lang zal papier als informatiedrager nog kunnen concurreren tegen de veel goedkopere, onbeperkt voorradige en milieuvriendelijke elektronica?

Op deze en andere hamvragen kan vooralsnog niemand, jammer genoeg, een zinnig antwoord formuleren.

Alhoewel één en ander zeker van een reeks toevallige factoren afhankelijk zal zijn, zal ongetwijfeld de manier waarop wij vandaag de media van de toekomst introduceren en hanteren, bepalend zijn voor de manier waarop wij in de toekomst de hedendaagse media zullen gebruiken.